

Marko Tmušić¹
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Uzroci neuspešnog razvoja država

Daron Ačemoglu and Džejms
A. Robinson, *Why Nations Fail?*
The Origins of Power,
Prosperity and Poverty,
Profile Books, London, 2012.

Naučno delo koje je pred nama jeste samo jedna u nizu izvanrednih studija Darona Ačemoglua i Džejmsa Robinsona, koja predstavlja sintezu velikog broja naučnih i stručnih članaka ova dva autora. Sa prvom zajedničkom monografijom, *Economic origins of dictatorship and democracy*, privukli su pažnju velikog dela naučne javnosti i dobili brojna priznanja. Već tada se moglo naslutiti da se na tome njihova istraživanja neće zauzavati. Knjiga *Why Nations Fail* zao kružila je njihov skoro dvodecenijski istraživački poduhvat.

Osnovna dilema koju autori pokušavaju da razreše jeste zašto su neka društva bogata, a druga nisu. Prolazeći kroz mnoštvo primera

razvijenih i nerazvijenih zemalja (Sjedinjene Američke Države, afrike i azijske zemlje), autori su zapazili da u siromašnim zemljama postoje prirodni potencijali (geografski položaj, klimatski preduslovi za razvoj privrednih grana koje će obezbediti ekonomski rast i razvoj, itd.), koji omogućavaju da siromašne zemlje postanu bogatije, ali, uprkos tome, to se ne dešava. Zašto? U potrazi za odgovorom autori su došli do zaključka da osnovni razlog leži upravo u institucijama – političkim i ekonomskim. Primat se, svakako, daje dobrim ekonomskim institucijama, kao osnovi ekonomskog rasta i razvoja. Međutim, ekonomske institucije bivaju oblikovane političkim institucijama. Stoga, za ekonomski razvoj podjednako su važne i političke institucije, prvenstveno zbog donošenja odluka koje se odnose na ekonomski život društva. U tom kontekstu, osnovna tvrdnja autora jeste da one zemlje u kojima postoji duga tradicija inkluzivnih (dobrih) političkih institucija, kao što su ustavi, stabilan pravni sistem i slično, podsticajno deluju na ekonomske institucije. Dakle, ekonomski razvoj određenog društva u velikoj meri je determinisan političkim institucijama.

Inkluzivne političke institucije su karakteristične za ona društva u kojima ne postoji jedan centar moći

---

¹ Email: marko.tmusic@fpn.bg.ac.rs

(vlasti), čime se obezbeđuju svi neophodni uslovi za vladavinu prava (zaštitu svojinskih prava). Sledstveno tome, obezbeđuju se preduslovi za podsticanje individualne inicijative, odnosno ličnih preferencija i interesa na koje se nadovezuje sloboda izbora, čime se podstiče konkurencija. Sve su ovo neophodni preduslovi ekonomskog rasta i razvoja. Nezavisno sudstvo je još jedan od važnih preduslova ekonomskog prosperiteta. Autori izvode zaključak da su neke zemlje bogate, jer su uspele da stvore društvo sa široko rasprostranjenim političkim pravima, te vladom koja je odgovorna građanima, sa jedne, odnosno da onemogućavaju dominaciju elite, sa druge strane. U takvom društvu, većina stanovništva može realizovati različite ekonomske mogućnosti. Sa druge strane, navodi se i tip ekstraktivnih (loših) institucija, koje sputavaju ekonomski razvoj ograničavajući konkurenciju, otežavajući raznim barijerama ulazak drugih ekonomskih subjekata na tržište, čime omogućavaju stvaranje renti za manji krug pojedinaca – elitu. Upravo u dominaciji političke elite na vlasti, te zloupotrebi i kršenju imovinskih prava, suzbijanju ekonomske i lične slobode, autori nalaze neke od uzroka siromaštva.

Dakle, autori zaključuju da inkluzivne ekonomske institucije, koje štite svojinska prava, stvaraju jednake uslove poslovanja, podstiču investicije u nove tehnologije i znanja, više doprinose ekonomskom rastu od ekstraktivnih ekonomskih institucija koje su tako strukturisane da izvuku sredstva iz mnogih za

nekolicinu. Inkluzivne ekonomske institucije su podržane od strane inkluzivnih političkih institucija, čija je politička moć široko distribuirana, ali koje poseduju taman toliko političkog centralizma koliko je dovoljno da se uspostavi red, poštuje i sprovodi zakon, štite imovinska prava. Za razliku od inkluzivnih, ekstraktivne političke institucije su u funkciji koncentracije moći u ruke pojedinaca, čija je jedina ambicija ostanak na vlasti.

Ova studija je bogata istorijskim primerima, među kojima posebno mesto autori posvećuju periodu kolonizacije Amerike. Poredeći nekoliko sličnih istorijskih primera (dominacija španskih konkvistadora u Latinskoj Americi, kao i kolonijalizam Velike Britanije), autori ističu da je kršenje imovinskih prava od strane političkih institucija, kao i koncentracija bogatstva, odnosno moći u ruke malog broja – elite, štetno za celokupno društvo, pa i region. Zbog toga, ekonomski razvoj Sjedinjenih Američkih Država počinje, prema njihovom mišljenju, na tradiciji inkluzivnih političkih institucija, koje su i obezbedile ekonomski prosperitet.

Može se zaključiti da karakter političkih uslovljava i karakter ekonomskih institucija, na čemu autori insistiraju u ovoj knjizi. Bez prave politike nema ni prave ekonomije, ističu, zbog čega ne veruju da je Kina pronašla „magičnu formulu“ privrednog razvoja. Na osnovu njihovih nalaza, Kina je postigla ekonomski razvoj pod ekstraktivnim političkim institucijama, koje su joj

i omogućile eksploziju privrednog rasta, počev od veoma niske osnove. Međutim, autori iznose sumnju da ovakav privredni razvoj Kine neće biti održiv ukoliko se ne podstiče određeni nivo „kreativne destrukcije“, povezane sa inovacijom, koja će zameniti stari poredak sa novim u ekonomskoj sferi i destabilizovati uspostavljene odnose moći u politici. Ako tranzicija ekonomije u Kini nije zasnovana na „kreativnoj destrukciji“, njen privredni rast neće trajati, tvrde autori.

I pored nekolicine koji kritički pristupaju ovoj knjizi i loše je ocenjuju, jer ekonomski razvoj posmatra „jednostrano“ – posredstvom institucija, mišljenja smo da je upravo to i njen najveći naučni doprinos. Napisana perom jednog ekonomiste i jednog politikologa, ova studija predstavlja svojevrsnu institucionalnu polit-ekonomsku analizu teorije privrednog razvoja. Takođe, značajno je ukazivanje na institucionalne osnove privrednog razvoja, odnosno sam institucionalni razvoj – koji prati određene istorijske okolnosti, ali sa značajnim posledicama •

Vojin Vidanović²
Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka

Tranzicija u Srbiji

Milica Uvalić, *Tranzicija u Srbiji – ka boljoj budućnosti*,
 Zavod za udžbenike, Beograd,
 2012.

Knjiga *Tranzicija u Srbiji – ka boljoj budućnosti* rezultat je analize procesa tranzicije u Srbiji i njenog prelaska na tržišnu privredu i višepartijski sistem. Poseban kuriozitet je da je knjiga prvo objavljena na engleskom jeziku 2010. od strane renomiranog izdavača Palgrejv (Pallgrave Macmillan). Izdanje knjige na engleskom jeziku dobilo je veoma povoljne prikaze u više stranih stručnih časopisa, u kojima se naglašava da je pre ove knjige nedostajao prikaz tranzicije u Srbiji, iako na engleskom postoji obimna literatura o tranziciji drugih zemalja istočne Evrope. Izdanje na srpskom jeziku sadrži i značajne priloge koji se nisu mogli uvrstiti u englesko izdanje.

Knjiga je podeljena u devet jasno razgraničenih i osmišljenih celina. Uvodno poglavlje objašnjava motivaciju autorke, postojeće

---

² Email: vojin.vidanovic@fpn.bg.ac.rs